

REGULAMIN MAZOWIECKIEJ ODZNAKI KRAJOZNAWCZEJ

I. Postanowienia ogólne.

1. Mazowiecka Odznaka Krajoznawcza, zwana dalej odznaką, została ustanowiona i jest nadawana przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze.
2. Celem odznaki jest popularyzacja walorów krajoznawczych Mazowsza i zachęcenie do ich systematycznego poznawania.
3. PTTK sprawuje ogólny nadzór nad jej zdobywaniem za pośrednictwem Komisji Krajoznawczej Zarządu Głównego.
4. Odznaka posiada następujące stopnie:
 - stopień popularny,
 - stopień brązowy,
 - stopień srebrny,
 - stopień złoty,
 - stopień złoty z wawrzynem.
5. Odznakę zdobywa się w kolejności stopni. Warunkiem ich zdobycia jest zwiedzenie odpowiedniej ilości obiektów krajoznawczych w czasie określonym w niniejszym regulaminie.
6. Każdy obiekt może być zaliczony do zdobywania tylko jednego stopnia odznaki.

II. Warunki zdobywania odznaki.

7. Odznakę można zdobywać po ukończeniu 8 roku życia.
8. Odznakę zdobywa się w czasie dowolnego rodzaju wycieczek, np. pieszych, kolarskich, motorowych i in.
9. Odznakę w stopniu popularnym należy zdobyć w czasie nie dłuższym niż 2 lata (od daty pierwszej wycieczki), zwiedzając:
 - a) 2 dowolne obiekty z „Kanonu Krajoznawczego Polski” na Mazowszu oraz
 - b) inne obiekty krajoznawcze wymienione w wykazie stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszego regulaminu w liczbie określonej w poniższej tabeli położone na terenie co najmniej dwóch powiatów (z wyłączeniem Warszawy).
10. Odznakę w stopniu brązowym należy zdobyć w czasie nie dłuższym niż 3 lata (od daty pierwszej wycieczki), zwiedzając:
 - a) 3 dowolne obiekty z „Kanonu Krajoznawczego Polski” na Mazowszu oraz
 - b) inne obiekty krajoznawcze wymienione w wykazie stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszego regulaminu w liczbie określonej w poniższej tabeli położone na terenie co najmniej trzech powiatów (z wyłączeniem Warszawy).
11. Odznakę w stopniu srebrnym należy zdobyć w czasie nie dłuższym niż 5 lat, zwiedzając:
 - a) 6 dowolnych obiektów z „Kanonu Krajoznawczego Polski” na Mazowszu oraz
 - b) inne obiekty krajoznawcze położone na Mazowszu wymienione w wykazie stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszego regulaminu w liczbie określonej w tabeli.
12. Odznakę w stopniu złotym należy zdobyć w czasie nie dłuższym niż 8 lat, zwiedzając:

- a) 12 obiektów z „Kanonu Krajoznawczego Polski” na Mazowszu oraz
- b) inne obiekty krajoznawcze położone na Mazowszu wymienione w wykazie stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszego regulaminu w liczbie określonej w tabeli.

13. Aby zdobyć odznakę w stopniu złotym z wawrzynem należy zwiedzić:

- a) pozostałe obiekty z „Kanonu Krajoznawczego Polski” na Mazowszu,
- b) Kampinoski Park Narodowy oraz
- c) inne obiekty krajoznawcze położone na Mazowszu wymienione w wykazie stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszego regulaminu w liczbie określonej w tabeli.

14. W ramach obiektów krajoznawczych, o których mowa w punkcie 9b, 10b, 11b, 12b oraz 13c mogą być uwzględnione obiekty, które nie są wymienione w załączniku nr 1, uznane przez turystę za warte zwiedzenia, w ilości nie przekraczającej 10% obiektów ujętych w wykazie wymaganych na dany stopień odznaki, pod warunkiem ich opisanie z uzasadnieniem wyboru.

III. Dokumentowanie spełnienia warunków dla zdobycia odznak.

15. Zwiedzenie poszczególnych obiektów zaliczonych do zdobycia danego stopnia odznaki powinno być udokumentowane w książeczce wycieczek prowadzonej przez turystę-krajoznawcę ubiegającego się o przyznanie odznaki. Książeczka (patrz niżej wzór książeczki z przykładowymi wpisami) powinna zawierać następujące rubryki:

- a) nr kolejny wycieczki,
- b) datę odbycia wycieczki,
- c) wykaz miejscowości i (lub) obiektów zwiedzonych podczas wycieczki (każdy obiekt należy wpisywać w oddzielnym wierszu),
- d) nr (nr-y) obiektu (-ów) zwiedzonych podczas wycieczki wg niniejszego regulaminu,
- e) potwierdzenie przodownika PTTK, przewodnika, organizatora wycieczki.

W przypadku wycieczek indywidualnych turysta powinien potwierdzić fakt zwiedzenia danego obiektu u jego administratora (użytkownika), a w razie niemożności – w inny sposób (wykonane zdjęcia, film, szkice, szczegółowy opis obiektu dołączony do książeczki itp.).

Z obowiązku potwierdzeń zwolnieni są przodownicy i instruktorzy PTTK.

16. Ubiegający się o wyższe stopnie odznaki powinien przedłożyć do weryfikacji także książeczki potwierdzające zdobycie poprzednich stopni z wykazem obiektów zaliczonych do ich zdobycia.

IV. Przyznawanie odznak.

17. Weryfikują spełnienie wymogów i przyznają odznaki w stopniu popularnym, brązowym i srebrnym wszystkie zespoły i referaty weryfikacyjne PTTK na terenie Mazowsza posiadające uprawnienia do weryfikowania Odznak Krajoznawczych i Odznak Turystyki Pieszej.

18. Odznaki w stopniu złotym i złotym z wawrzynem weryfikuje i przyznaje Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa Województwa Mazowieckiego oraz Zespół Weryfikacyjny OK i Referat Weryfikacyjny OTP przy Oddziale PTTK „Mazowsze” w Warszawie.

V. Postanowienia końcowe.

19. Zmiany w niniejszym regulaminie wprowadza Zarząd Oddziału PTTK „Mazowsze” po konsultacji z Mazowiecką Regionalną Pracownią Krajoznawczą. Interpretacja niniejszego regulaminu należy do kompetencji Komisji Krajoznawczej ZG PTTK.

20. Wzór książeczki z przykładowymi wpisami:

Nr kolejny	Data wycieczki	Zwiedzone obiekty	Nr wg regulaminu	Potwierdzenie organizatora	Uwagi
1.	30.09.2006	Pruszków – Muzeum Starożytnego Hutnictwa Mazowieckiego	A.II.b.6		
2.	01.01.2006	Ołtarzew – cmentarz wojenny	B.d.20		
3.	01.01.2006	Sochaczew – zespół miejski (ratusz – Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą, ruiny zamku z przeł. XIV-XV w., cmentarz żydowski z mogiłami poległych w bitwie nad Bzurą)	B.f.35		

(Zatwierdzony Uchwałą Zarządu Oddziału PTTK „Mazowsze” nr 22/XIV/07 z dn. 5.11.2007)

Załącznik nr 1

Wykaz obiektów do zwiedzenia dla zdobycia Mazowieckiej Odznaki Krajoznawczej

A. KANON KRAJOZNAWCZY POLSKI (MAZOWSZE)

I. Parki narodowe – Kampinoski Park Narodowy:

Granica (rezerwat „Granica”, Ośrodek Dydaktyczno-Muzealny, cmentarz wojenny żołnierzy WP poległych we wrześniu 1939 r.),
Palmiry, cmentarz i Muzeum Walk i Męczeństwa,
Wiersze, cmentarz wojenny poległych żołnierzy zgrupowania AK „Kampinos”,
Rezerwat „Rybitew”,
Rezerwat „Sieraków”,
Rezerwat „Zaborów Leśny”.

II. Obiekty krajoznawcze:

a) zabytki:

1. Brochów k. Sochaczewa: kościół obronny
2. Brok k. Ostrowi Mazowieckiej: kościół
3. Ciechanów: zamek książąt mazowieckich
4. Czersk: zamek książąt mazowieckich (pow. piaseczyński)
5. Czerwińsk: zespół klasztorny (pow. płoński)
6. Kobyłka: kościół barokowy (pow. wołomiński)
7. Nowy Dwór Mazowiecki – Twierdza Modlin
8. Płock: katedra Wniebowzięcia N.M.P.
9. Przasnysz: zespół klasztorny Franciszkanów-Benedyktynów
10. Pułtusk: zamek biskupów płockich
11. Radom: zespół klasztorny Bernardynów
12. Radziejowice: zespół pałacowo-parkowy (pow. żyrardowski)
13. Siedlce: Stary Rynek

OBIEKTY Z SĄSIEDNICH WOJEWÓDZTW W OBSZARZE HISTORYCZNEGO MAZOWSZA

14. Boguszyce k. Rawy Mazowieckiej: kościół drewniany
15. Inowódz: kościół św. Idziego
16. Łowicz: zabudowa Starego Rynku
17. Skierniewice: dworzec kolejowy
18. Walewice k. Łowicza: zespół pałacowo-parkowy
19. Łomża: katedra św. Michała Archanioła i Jana Chrzciciela

b) muzea:

1. Czarnolas k. Zwolenia: Muzeum Jana Kochanowskiego
 2. Liw k. Węgrowa: zamek i dwór – Muzeum Zbrojownia
 3. Opinogóra: zameczek – Muzeum Romantyzmu (pow. ciechanowski)
 4. Orońsko k. Radomia: Centrum Rzeźby Polskiej
 5. Płock: Muzeum Mazowieckie
 6. Pruszków: Muzeum Starożytnego Hutnictwa
 7. Przysucha: Muzeum im. Oskara Kolberga
 8. Radom: Muzeum Wsi Radomskiej
 9. Sierpc-Bojanowo: Muzeum Wsi Mazowieckiej
 10. Sochaczew: Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą
 11. Szydłowiec: zamek – Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych
 12. Warka-Winiary: dwór – Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego (pow. grójecki)
 13. Żelazowa Wola: dom Fryderyka Chopina – muzeum i park (pow. sochaczewski)
- OBIEKTY Z SĄSIEDNICH WOJEWÓDZTW W OBSZARZE HISTORYCZNEGO MAZOWSZA
14. Łowicz: gmach pomisjonarski – muzeum
 15. Nieborów k. Łowicza: zespół pałacowo-parkowy – muzeum
 16. Oporów k. Kutna: zamek – Muzeum Wnętrz
 17. Nowogród: Muzeum Kurpiowskie

c) inne obiekty krajoznawcze:

1. Czarnia k. Myszyńca: rezerwat „Czarnia” (pow. ostrołęcki)
 2. Kadzidło: ośrodek kurpiowskiej kultury ludowej (pow. ostrołęcki)
 3. Konstancin: tężnia i zabytkowa zabudowa uzdrowiska (pow. piaseczyński)
 4. Mała Wieś k. Grójca: rezerwat „Modrzewina”
 5. Niepokalanów k. Błonia: zespół klasztorny (pow. sochaczewski)
 6. Ossów k. Kobyłki: Mauzoleum i Cmentarz Poległych w 1920 r. (pow. wołomiński)
 7. Proboszczewice k. Płocka: grodzisko „Kosmata Góra” (pow. płocki)
 8. Stare Iganie: pole bitwy z 1831 r. (pow. siedlecki)
 9. Studzianki Pancerne: pomnik i Mauzoleum Wojska Polskiego (pow. kozienicki)
 10. Sulejówek: dom Józefa Piłsudskiego
 11. Treblinka k. Małkini: dawny hitlerowski obóz zagłady Żydów (pow. ostrowski)
- OBIEKTY Z SĄSIEDNICH WOJEWÓDZTW W OBSZARZE HISTORYCZNEGO MAZOWSZA
12. Arkadia k. Łowicza: Park Romantyczny

B. OBIEKTY KRAJOZNAWCZE NIE ZALICZONE DO KANONU KRAJOZNAWCZEGO

a) obiekty sakralne:

1. Andrzejewo: kościół gotycki p.w. św. Bartłomieja (pow. ostrowski)
2. Belsk Duży: kościół klasycystyczny z lat 1776-79, cmentarz z katakumbami (pow. grójecki)
3. Błonie: kościół gotycki z elementami baroku (pow. warszawski zachodni)

4. Bogate: kościół późnogotycki z klasycystyczną dzwonnica (pow. przasnyski)
5. Borkowice: kościół parafialny neogotycki wzniesiony w latach 1829-45 z wyposażeniem barokowym (pow. przysuski)
6. Bożewo: kościół w stylu gotyku nadwiślańskiego (pow. sierpecki)
7. Brzoza: kościół klasycystyczny z lat 1855-56 z elementami wyposażenia barokowego (pow. kozienicki)
8. Cegłów: kościół późnogotycki z 1 poł. XVI w. (pow. miński)
9. Chlewiska: kościół parafialny późnogotycki z pocz. XVI w. (pow. szydłowiecki)
10. Chotum Włociański: barokowy kościół drewniany z poł. XVII w. (pow. ciechanowski)
11. Chynów: kościół modrzewiowy z XVII w. z dzwonnica drewniana z XIX w. (pow. grójecki)
12. Ciechanów: kościół późnogotycki (poaugustyński), kościół farny późnogotycki
13. Ciekryn: kościół gotycko-renesansowy (pow. płoński)
14. Czernice Borowe: kościół późnogotycki (pow. przasnyski)
15. Dobrzyków: kościół parafialny barokowy (pow. płocki)
16. Dąrdzewo: kościół drewniany z XVIII w. (pow. makowski)
17. Drobin: kościół gotycko-neobarokowy (pow. płocki)
18. Drwałew: kościół barokowy z 2 poł. XVIII w. (pow. grójecki)
19. Gąsewo Poduchowne: kościół drewniany zbudowany w latach 1792-94 (pow. makowski)
20. Giżyce: kościół gotycki, przebudowany w XIX w. (pow. sochaczewski)
21. Gołymin: kościół gotycko-neogotycki (pow. ciechanowski)
22. Gozlin-Mariańskie Porzeczce: kościół drewniany barokowy z 2 poł. XVIII w. (pow. garwoliński)
23. Góra Kalwaria: zespół kalwaryjski (grupa kościołów i kaplic przeważnie barokowych) (pow. piaseczyński)
24. Gródek: kościół renesansowy z lat 1593-95, po zniszczeniach I wojny światowej restaurowany (pow. zwoleński)
25. Grójec: kościół późnogotycki, przebudowany, na terenie grodziska wczesnośredniowiecznego
26. Jasieniec: kościół barokowy z poł. XVIII w. (pow. grójecki)
27. Jastrząb: kościół barokowy z 1677 r. z wyposażeniem z XVI-XVIII w. (pow. radomski)
28. Jedlińsk: kościół barokowy z 1 poł. XVII w. (pow. radomski)
29. Jedlnia: kościół pierwotnie klasycystyczny z lat 1790-1834, przebudowany na neorenesansowy w latach 1898-1901, z elementami wyposażenia barokowego (pow. radomski)
30. Jeruzal: kościół drewniany z poł. XVIII w. (pow. Mińsk Mazowiecki)
31. Kampinos: kościół drewniany z XVIII w., barokowy (pow. sochaczewski)
32. Karczew: kościół parafialny późnobarokowy z renesansową kaplica i nagrobkiem (pow. otwocki)
33. Karniewo: kościół gotycko-renesansowy (pow. makowski)
34. Kiczki: kościół drewniany z XVIII w. (pow. Mińsk Mazowiecki)
35. Kleczkowo: kościół późnogotycki (pow. ostrołęcki)
36. Knychówek: kościół późnorenesansowy z lat 1631-68 (pow. siedlecki)
37. Kobylniki: kościół gotycki z elementami renesansowymi (pow. płocki)
38. Kozienice: kościół z lat 1868-69 z elementami wyposażenia barokowego
39. Kozłów Szlachecki: kościół gotycki, restaurowany (pow. sochaczewski)
40. Krasne: kościół późnogotycki, groby Krasińskich (pow. przasnyski)

41. Krasnosielc: kościół klasycystyczny z k. XVIII w. (pow. makowski)
42. Krześlin: kościół barokowy z lat 1730-40 z wyposażeniem barokowo-rokokowym (pow. Siedlce)
43. Lewiczyn: drewniany kościół parafialny z XVII w. (pow. grójecki)
44. Lipków: kościół klasycystyczny z plebanią (b. dwór) (pow. warszawski zachodni)
45. Luszyn: kościół późnogotycki, przebudowany (pow. gostyński)
46. Łęg Probostwo: kościół gotycki (pow. płocki)
47. Maków Mazowiecki: kościół parafialny z ok. 1490 r. (rozbudowany, dewastowany)
48. Michałowice: kościół parafialny barokowy z lat 1752-54 (pow. grójecki)
49. Miedniewice: barokowy kościół proj. Jakuba Fontany – centrum pielgrzymkowe (pow. żyrardowski)
50. Miszewo Murowane: kościół gotycko-barokowy (pow. płocki)
51. Mokobody: kościół klasycystyczny z lat 1798-1818 (pow. siedlecki)
52. Mordy: kościół barokowy z k. XVII w. (pow. siedlecki)
53. Nadarzyn: kościół klasycystyczny z pocz. XIX w. (pow. pruszkowski)
54. Nieporęt: kościół wzniesiony w latach 1661-67, przebudowany (pow. legionowski)
55. Niwiski: kościół klasycystyczny z 1787 r. i dzwonnica z k. XVIII w. (pow. siedlecki)
56. Nowe Miasto: kościół późnogotycki (pow. płoński)
57. Odechów: kościół gotycki z lat 1459-60, rozbudowany w latach 1911-13 (pow. radomski)
58. Opactwo: zespół kościelno-klasztorny opactwa Benedyktynów z XVII-XVIII w. (pow. kozienicki)
59. Ostrołęka: kościół i klasztor pobernardyński (pow. ostrołęcki)
60. Piaseczno: kościół parafialny gotycko-renesansowy z wyposażeniem przeważnie późnobarokowym
61. Płock: zespół katedralno-klasztorny Kościoła Starokatolickiego Mariawitów
62. Porządzie: kościół drewniany z 1715 r. Przebudowany w 1928 r. (pow. wyszkowski)
63. Prażmów: kościół klasycystyczny z wyposażeniem barokowo-klasycystycznym (pow. grójecki)
64. Pruszyń: kościół parafialny klasycystyczny z pocz. XIX w. (pow. siedlecki)
65. Przasnysz: kościół klasztorny pasjonistów późnogotycki z k. XVI w. – pocz. XVII w.
66. Przesmyki: drewniany kościół parafialny z 1776 r. I drewniana organistówka z XIX w. (pow. siedlecki)
67. Psary: kościół gotycki (pow. płocki)
68. Pułtusk: kolegiata gotycko-renesansowa
69. Pułtusk: zespół kościelno-klasztorny Franciszkanów-Reformatów z poł. XVII w. (ob. parafialny św. Józefa)
70. Radom: d. kościół farny św. Wacława z XIII w., przebudowany w stylu gotyckim
71. Rembertów: kościół modrzewiowy z XVIII-XIX w. (pow. Grójecki)
72. Rębowo k. Wyszogrodu: kościół drewniany z XVI w. (najstarszy na Mazowszu) (pow. płocki)
73. Rokicie k. Płocka: kościół późnoromański (pow. Płocki)
74. Rokitno: kościół barokowy z k. XVII w. (pow. Warszawski zachodni)
75. Rosochate Kościelne: kościół późnogotycki (pow. wysokomazowiecki)
76. Rusków: wczesnobarokowy kościół cmentarny oraz dzwonnica (pow. łosicki)

77. Serock: kościół późnogotycki (pow. legionowski)
78. Siedlce: kościół barokowo-klasycystyczny z 1740 r. z plebanią (wielokrotnie restaurowany)
79. Siennica: kościół barokowy poreformacki (pow. miński)
80. Sienno: kościół gotycki z XV w. Odrestaurowany po zniszczeniach I wojnie światowej (pow. lipski)
81. Sierpc: kościół farny gotycki, kościół i klasztor Bernardynek, gotycki
82. Skaryszew: kościół barokowy z lat 1691-1701 (pow. radomski)
83. Skórzec: barokowo-klasycystyczny kościół klasztorny Marianów (pow. siedlecki)
84. Skrzywno: kościół późnorenesansowy z lat 1626-38 (pow. przysuski)
85. Skrzyńsko: kościół późnobarokowy z lat 1760-68 z elementami wyposażenia rokokowego (pow. przysuski)
86. Skuły: kościół drewniany z XVII w. (pow. grodziski)
87. Słomczyn: kościół barokowy z 1 poł. XVIII w., rozbudowany w 1902 r. (pow. piaseczyński)
88. Solec nad Wisłą: kościół farny późnorenesansowy i zespół kościelno-klasztorny poreformacki wczesnobarokowy (pow. lipski)
89. Sterdyń: kościół barokowy p.w. św. Anny (pow. sokołowski)
90. Szczawin Kościelny: kościół i zespół klasztorny poreformacki, barokowy (pow. gostyniński)
91. Szreńsk: kościół gotycki (pow. mławski)
92. Szydłowiec: późnogotycki kościół z lat 1493-1509 z bogatym wyposażeniem
93. Tarczyn: kościół gotycko-barokowy (pow. piaseczyński)
94. Węgrów: kościół farny gotycko-barokowy
95. Wiązowna: kościół klasycystyczny z 2 poł. XVIII w. (pow. otwocki)
96. Wieniawa: kościół parafialny z lat 1511-1703 z wyposażeniem z XVI-XVIII w. (pow. radomski)
97. Wierzbica: kościół barokowy z 1709 r. z wyposażeniem z XVI-XVIII w. (pow. radomski)
98. Winnica: kościół w stylu gotyku mazowieckiego (pow. pułtuski)
99. Wodynie: drewniany kościół parafialny z 1776 r. i brama-dzwonnica murowana z k. XVIII w. (pow. siedlecki)
100. Wolanów: kościół modrzewiowy z XVIII w. przebudowany w XIX w. (pow. radomski)
101. Wysokie Koło: kościół i klasztor poddominikański wczesnobarokowy z XVII w. (pow. kozienicki)
102. Wyszaków: kościół klasycystyczny z k. XVIII w.
103. Wyszaków k. Węgrowska: kościół późnobarokowy z 1788 r. z dzwonnica
104. Zakroczym: kościół gotycko-renesansowy (pow. płoński)
105. Zaręby: kościół drewniany z XVIII w. (pow. przasnyski)
106. Zaręby Kościelne: barokowy kościół i klasztor poreformacki (pow. ostrowski)
107. Zwoleń: kościół Św. Krzyża z grobowcem Jana Kochanowskiego
108. Żelechów: kościół późnogotycki (pow. grodziski)
109. Żuków: kościół drewniany z XVII w. (pow. grodziski)
110. Żuromin: kościół p.w. św. Antoniego Padewskiego i klasztor poreformacki

b) zamki, pałace, dwory:

1. Baczyki: dwór modrzewiowy z XVIII w. (pow. węgrowski)
2. Biezuń: barokowo-klasycystyczny pałac Zamoyskich (pow. żuromiński)
3. Brzeście: dwór drewniany z 2 poł. XVIII w. (pow. piaseczyński)
4. Brzeźno: pałac klasycystyczny z parkiem krajobrazowym (pow. ostrołęcki)

5. Chlewiska: późnośredniowieczny pałac obronny – d. Zamek Chlewickich (pow. szydlowiecki)
6. Chlewiska: dwór z poł. XIX w., Dom Pracy Twórczej „Reymontówka” (pow. siedlecki)
7. Chrząsne: pałac późnorenesansowy (pow. wołomiński)
8. Ciechanów: ruiny zamku książąt mazowieckich z 1 poł. XV w.
9. Drwałew: pałac klasycystyczny z 1 poł. XIX w. z parkiem (pow. grójecki)
10. Falenty: zespół pałacowy z XVII w. (przebudowany) i park (pow. pruszkowski)
11. Gostynin: dawny zamek (przebudowany na kościół)
12. Górzno: dwór drewniany z XVIII w. (pow. garwoliński)
13. Grodzisk Mazowiecki: dwór barokowo-klasycystyczny z XVIII w.
14. Guzów: dwór późnobarokowy z 2 poł. XVIII w. przebudowany na pałac w k. XIX w. (pow. żyrardowski)
15. Helenów: pałac neorenesansowy z pocz. XIX w. i park krajobrazowy (pow. pruszkowski)
16. Iłża: ruiny zamku biskupów krakowskich z XIX w. (pow. radomski)
17. Jabłonna: pałac (pow. legionowski)
18. Kamionna: dwór murowany klasycystyczny z 1 poł. XIX w. (pow. węgrowski)
19. Klimczyce: oficyna dworska „Kasztel” z ok. 1840 r. (pow. łosicki)
20. Korczew: zespół pałacowy późnoklasycystyczny (pow. siedlecki)
21. Kuklówka: dworek Józefa Chelmońskiego (pow. żyrardowski)
22. Leszno: pałac z 1 poł. XVIII w. z parkiem, przebudowany (pow. warszawski zachodni)
23. Luberadź: klasycystyczny zespół pałacowy z parkiem krajobrazowym (pow. ciechanowski)
24. Mała Wieś: pałac klasycystyczny z lat 1780-86 z oryginalnymi wnętrzami, parkiem francusko-angielskim i zabudowaniami gospodarczymi (pow. grójecki)
25. Młochów: pałac klasycystyczny z pocz. XIX w. z ogrodem angielskim (pow. pruszkowski)
26. Mordy: zespół pałacowy barokowo-klasycystyczny z 1 poł. XVIII w. (pow. siedlecki)
27. Nowa Wieś: zespół dworsko-parkowy klasycystyczny z pocz. XIX w. (pow. grójecki)
28. Nowy Duninów: neorenesansowy zespół pałacowy Ike-Duninowskich z parkiem krajobrazowym (pow. płocki)
29. Obory: dwór z XVII-XVIII w. z parkiem (pow. piaseczyński)
30. Otwock Wielki: barokowy pałac Bielińskich z przeł. XVII/XVIII w. z zespołem zabudowań gospodarczych i parkiem (pow. otwocki)
31. Ożarów Mazowiecki: dwór z pocz. XIX w. (pow. warszawski zachodni)
32. Paplin: dwór drewniany z XVIII w. przebudowany w 2 poł. XIX w. i park (pow. węgrowski)
33. Patrykozy: pałac romantyczny z lat 1832-43 (pow. sokołowski)
34. Pęcice: dwór klasycystyczny z pocz. XIX w. i park (pow. pruszkowski)
35. Pilaszków: dwór klasycystyczny z k. XVIII w., przebudowany, Muzeum Dworu Polskiego (pow. warszawski zachodni)
36. Pogorzelec: dwór drewniany z XVIII w. (pow. wyszkowski)
37. Prażmów: dwór klasycystyczny z 1820 r. z parkiem krajobrazowym (pow. grójecki)
38. Rybienko: pałac klasycystyczny z k. XVIII w. (pow. wyszkowski)

39. Sanniki: pałac neorenesansowy murowany proj. Władysława Marconiego z parkiem krajobrazowym (pow. gostyniński)
40. Sarnaki: dwór klasycystyczny z ok. 1830 r. (pow. łosicki)
41. Siedlce: zespół pałacowy Ogińskich klasycystyczny (po pożarze w 1944 r. odbudowany w 1950 r.) z kaplicą z końca XVIII w. i parkiem
42. Słubice: pałac klasycystyczny i park (pow. gostyniński)
43. Stara Wieś: pałac z XVII w. przebudowany w poł. XIX w. i park (pow. węgrowski)
44. Sterdyń: dwór Ossolińskich (pow. sokołowski)
45. Szymanów: pałac Druckich-Lubeckich (pow. sochaczewski)
46. Świdno: pałac barokowo-klasycystyczny z XVIII w. i park z pomnikowym drzewostanem (pow. grójecki)
47. Zaborów: eklektyczny pałac z pocz. XX w. (pow. warszawski zachodni)

c) muzea:

1. Bieżeń: Muzeum Historii i Kultury Materialnej Małego Miasta (pow. żuromiński)
2. Chlewiska: Muzeum Hutnictwa, zabytkowa huta żelaza, Oddział Muzeum Techniki w Warszawie (pow. przysuski)
3. Ciechanów: Muzeum Okręgowe
4. Dobrze: Społeczne Muzeum im. Konstantego Laszczki (pow. Mińsk Mazowiecki)
5. Gołotczyzna: Muzeum Pozytywizmu Aleksandra Świętochowskiego (pow. ciechanowski)
6. Góra Kalwaria: Prywatne Muzeum Etnograficzne
7. Gwizdały: Muzeum Gwizdka (pow. węgrowski)
8. Janki: Izba Pamięci Marii Dąbrowskiej (pow. pruszkowski)
9. Jedlińsk: Muzeum Ziemi Jedlińskiej (pow. radomski)
10. Kamieńczyk: Muzeum Etnograficzno-Historyczne (pow. wyszkowski)
11. Konstancin-Jeziorna: stara papiernia z XVIII w. (ob. Centrum Handlowe „Stara Papiernia”) i Muzeum Papiernictwa („Nowa Papiernia”) (pow. piaseczyński)
12. Konstancin-Jeziorna Czarnów: Muzeum Opowiadaczy Historii
13. Kotuń: Muzeum Pożarnictwa przy OSP, Oddział Muzeum Regionalnego w Siedlcach
14. Kozienice: Muzeum Regionalne
15. Lipce Reymontowskie: Muzeum Mazowsza Zachodniego
16. Łowicz: Muzeum Regionalne i skansen
17. Maciejowice: Muzeum Tadeusza Kościuszki (pow. garwoliński)
18. Maurzyce: Łowicki Park Etnograficzny
19. Mińsk Mazowiecki: Muzeum 7. Pułku Ułanów Lubelskich
20. Mława: Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej, Muzeum Juskiewiczów
21. Nowa Sucha: Muzeum Architektury Drewnianej Regionu Siedleckiego (pow. węgrowski)
22. Ostrołęka: Muzeum Okręgowe (gmach dawnej poczty z 1826 r.)
23. Otrębusy: Muzeum Motoryzacji (pow. pruszkowski)
24. Otwock: Muzeum Ziemi Otwockiej
25. Piaseczno: Muzeum Regionalne
26. Pionki: Skansen Kolei Leśnej
27. Płock: Muzeum Diecezjalne
28. Podkowa Leśna-Stawisko: Dom na Stawisku – Muzeum im. Anny i Jarosława Iwaskiewiczów (pow. pruszkowski)
29. Pułtusk: Muzeum Regionalne
30. Radom: Muzeum im. Jacka Malczewskiego (d. kolegium Pijarów)

31. Radom: Muzeum Sztuki Współczesnej (Oddział Muzeum im. Jacka Malczewskiego, d. kamienica Esterki i Gąski)
32. Radom: Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej „Elektrownia”
33. Sadowne: Samorządowe Muzeum Ziemi Sadowieńskiej (pow. węgrowski)
34. Siedlce: Muzeum Diecezjalne
35. Siedlce: Muzeum Regionalne
36. Siennica: Izba Pamiątek w Zespole Szkół (pow. Mińsk Mazowiecki)
37. Sochaczew: Muzeum Kolei Wąskotorowej
38. Sucha: skansen (pow. węgrowski)
39. Tłuszcz: Społeczne Muzeum Ziemi Tłuszczańskiej (pow. wołomiński)
40. Wołomin: Muzeum Zofii i Wacława Nałkowskich
41. Wyszaków: Muzeum Miejskie
42. Zuzela: Izba Pamięci Kardynała Stefana Wyszyńskiego (pow. ostrowski)
43. Żyrardów: Muzeum Mazowsza Zachodniego i gabinet pisarza Pawła Hulki-Laskowskiego

d) cmentarze i miejsca martyrologii:

1. Babice: cmentarz wojskowy z ok. 400 mogiłami żołnierzy polskich poległych we wrześniu 1939 r. oraz partyzantów i osób cywilnych zamordowanych przez hitlerowców (pow. warszawski zachodni)
2. Bielice: cmentarz wojenny żołnierzy rosyjskich z 1915 r. (po wsch. stronie drogi 717) (pow. sochaczewski)
3. Bolimów i Joachimów: cmentarze wojenne armii rosyjskiej z I wojny światowej i niemieckiej z I i II wojny światowej (pow. skierniewicki)
4. Brwinów: cmentarz a mogiłami 144 żołnierzy WP poległych we wrześniu 1939 r. oraz groby: rodzinne Lilpopów, Iwaszkiewiczów (w tym Jarośława Iwaszkiewicza), Marylskich, prof. Kazimierza Michałowskiego, Zygmunta Bartkiewicza, Michała Kamińskiego i in. (pow. grodziski)
5. Budy Zosiny: cmentarz wojenny 132 żołnierzy AK poległych 29.09.1944 r. (pow. grodziski)
6. Cyclesówka: pomnik upamiętniający 54 mieszkańców zamordowanych 13 września 1939 r. przez żołnierzy Wehrmachtu (pow. kozienicki)
7. Dębe Wielkie: pomnik – miejsce zwycięskiej bitwy wojsk polskich nad korpusem rosyjskim 31 marca 1831 r. (pow. miński)
8. Radom-Firlej: cmentarz ofiar terroru hitlerowskiego
9. Garwolin: cmentarz ok. 10.300 żołnierzy radzieckich i ponad 400 polskich poległych w lipcu 1944 r.
10. Granica: cmentarz wojenny z mogiłami żołnierzy polskich poległych we wrześniu 1939 r. (pow. warszawski zachodni)
11. Grądy: cmentarz ok. 41.600 jeńców radzieckich na terenie b. Stalagu 324 (pow. ostrowski)
12. Iganie: mogiła i pomnik – miejsce zwycięskiej bitwy wojsk polskich nad rosyjskim korpusem 10 kwietnia 1831 r. (pow. siedlecki)
13. Karczew: kirkut (pow. otwocki)
14. Kosów Lacki: zbiorowa mogiła 40 żołnierzy polskich poległych w sierpniu 1920 roku
15. Lasy Ościslowskie (pow. ciechanowski): 2 cmentarze z mogiłami ponad 2.000 osób rozstrzelanych przez hitlerowców
16. Marki: kwatera żołnierska 40 nieznanymi żołnierzy polskich poległych w 1920 r. (pow. wołomiński)

17. Mława: cmentarz rzymskokatolicki (zbiorowe mogiły żołnierzy poległych w 1920 r. i we wrześniu 1939 r. oraz partyzantów – ofiar masowych egzekucji), pomnik-mauzoleum na Kalkówce (miejsce egzekucji 364 Polaków)
18. Molendy: pomnik i mogiła poległych partyzantów BCh i AK w bitwie z hitlerowcami 7 kwietnia 1944 r. (pow. kozienicki)
19. Nadarzyn: cmentarz wojenny żołnierzy WP poległych we wrześniu 1939 r. oraz cmentarz z mogiłami ofiar II wojny światowej – osób cywilnych i powstańców (pow. pruszkowski)
20. Ołtarzew: cmentarz wojenny 996 żołnierzy WP poległych we wrześniu 1939 r. (pow. warszawski zachodni)
21. Ostrołęka: mauzoleum bitwy 1831 r., cmentarz 10.625 żołnierzy radzieckich
22. Ostrów Mazowiecka: cmentarz z mogiłą ok. 150 partyzantów AK poległych w bitwie pod Pecynką
23. Ostrów Mazowiecka-Komorowo: cmentarz ok. 24.000 jeńców radzieckich na terenie b. Stalagu 333
24. Ostroówek: pomnik i cmentarz ok. 10.000 jeńców radzieckich zmarłych i pomordowanych w filii stalagu 333 (pow. węgrowski)
25. Otwock: cmentarz parafialny, mogiły 490 żołnierzy WP poległych we wrześniu 1939 r. oraz zbiorowa mogiła 397 ofiar stalinizmu z lat 1944-46
26. Palmiry: cmentarz i miejsce pamięci rozstrzelanych przez hitlerowców ok. 2.500 osób (pow. warszawski zachodni)
27. Pęcice: zbiorowa mogiła żołnierzy AK poległych i zamordowanych przez hitlerowców 2 sierpnia 1944 r. (pow. pruszkowski)
28. Pilaszków: cmentarz wojenny 240 żołnierzy WP poległych we wrześniu 1939 r. (pow. warszawski zachodni)
29. Podnieśno: pomnik i cmentarz ze zbiorowymi mogiłami ok. 25.000 żołnierzy radzieckich zmarłych z głodu i zamordowanych przez hitlerowców w 2 poł. 1941 r. (pow. siedlecki)
30. Pomiechówek: fort, hitlerowskie więzienie karno-śledcze (pomordowanych ok. 10.000 osób); cmentarz rzymskokatolicki – kwatery żołnierzy WP poległych w sierpniu 1920 r. i we wrześniu 1939 r. oraz ofiar obozu w Pomiechówku (pow. nowodworski)
31. Pułusk-Kleszewo: cmentarz ok. 17.000 żołnierzy radzieckich
32. Pułusk-Popławy: mogiła ok. 200 ofiar terroru hitlerowskiego
33. Radzymin: cmentarz Bitwy Warszawskiej (ok. 900 poległych żołnierzy WP) (pow. wołomiński)
34. Raszyn: pole bitwy z 19 kwietnia 1809 r. – głaz-pomnik i mogiła zbiorowa (pow. pruszkowski)
35. Siedlce: cmentarz wojenny z grobami z I wojny światowej, 1920-21 oraz II wojny światowej
36. Skłoby: cmentarz 273 mieszkańców wsi zamordowanych przez hitlerowców podczas pacyfikacji przeprowadzonej 11.04.1940 r. (pow. szydłowiecki)
37. Sochaczew-Trojanów: cmentarz wojenny z mogiłami ok. 3.700 żołnierzy poległych w bitwie nad Bzurą we wrześniu 1939 r. (Trojanów)
38. Sochaczew: cmentarz żydowski
39. Soczewka: cmentarz z kwaterą 129 mogił żołnierzy poległych we wrześniu 1939 r. (pow. plocki)
40. Śladów: miejsce rozstrzelania przez hitlerowców 252 żołnierzy WP i 106 zakładników cywilnych we wrześniu 1939 r. (pow. sochaczewski)
41. Uniszki Zawadzkie k. Mławy: pomnik i mauzoleum bitwy obronnej 1939

42. Węgrów: głaz upamiętniający bitwę pod Węgrowem 3.02.1863 r. na mogile poległych powstańców
43. Wiersze: cmentarz partyzancki 54 żołnierzy AK (pow. warszawski zachodni)
44. Wyszaków: zbiorowa mogiła żołnierzy polskich poległych w wojnie 1920 r. oraz zbiorowa mogiła 200 żołnierzy rosyjskich poległych w czasie I wojny światowej na cmentarzu rzymskokatolickim
45. Zaborów Leśny: mogiła powstańców w miejscu bitwy w powstaniu styczniowym 1863 r. (pow. warszawski zachodni)
46. Zamostki Wólczyńskie: pomnik upamiętniający poległych 2 oficerów i 20 żołnierzy polskich w wojnie 1920 r. (pow. wołomiński)
47. Żelazna: mogiła ok. 100 powstańców poległych 25.08.1863 r. w walce z oddziałami rosyjskimi (pow. garwoliński)
48. Żytkowice: Mauzoleum Legionistów I Brygady poległych w bitwie pod Laskami i Anielinem 22-26.10.1914 r. (pow. kozienicki)

e) obiekty przyrodnicze:

1. Bolimowski Park Krajobrazowy
2. Brudzeński Park Krajobrazowy
3. Chojnowski Park Krajobrazowy
4. Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy
5. Głaz „Mazur” w Piasecznie
6. Góra Altana, 408 m n.p.m., najwyższa kulminacja Garbu Gielniowskiego, najwyższe wzniesienie na Mazowszu (pow. szydłowiecki)
7. Kozienicki Park Krajobrazowy
8. Lasy Garwolińskie
9. Lasy Łochowskie (ścieżki przyrodnicze oraz sala edukacyjna w siedzibie Nadleśnictwa w Łochowie (pow. węgrowski)
10. Lasy Mieńskie
11. Lasy Młochowskie
12. Lasy Przysuskie
13. Łąck – jez. Łąckie Wielkie i Górskie, rezerwat przyrody, ścieżka dydaktyczna (pow. płocki)
14. Mazowiecki Park Krajobrazowy
15. Nadbużański Park Krajobrazowy
16. Park Krajobrazowy Doliny Pilicy (projektowany)
17. Park Krajobrazowy „Podlaski Przełom Bugu”
18. Przełom Wkry
19. Puszcza Kurpiowska
20. Puszcza Słupecka
21. Puszcza Stromiecka
22. Siedlecko-Węgrowski Obszar Chronionego Krajobrazu

Uwaga: w przypadku parków krajobrazowych, puszczy i kompleksów leśnych należy zwiedzić istniejące izby dydaktyczno-muzealne, przynajmniej jedną ze ścieżek przyrodniczych i co najmniej jeden rezerwat przyrody.

f) zabytkowe zespoły miejskie:

1. Ciechanów: ruiny zamku książąt mazowieckich z 1 poł. XV w., kościół późnogotycki (poaugustyński), kościół farny późnogotycki, grodzisko wczesnośredniowieczne, Muzeum Okręgowe.
2. Czerwińsk: bazylika romańska z 1 poł. XII w., klasztor z 1328 r. (wielokrotnie przebudowywany), dzwonnica z 1497 r., cmentarz z dzwonnica z 1839 r.,

- mogiłami żołnierzy polskich poległych w 1939 r. i zbiorową mogiłą 85 osób zamordowanych przez hitlerowców 16.01.1945 r. w Płońsku, liczne domy drewniane z XIX i pocz. XX w. (pow. płoński).
3. Działdowo: zamek krzyżacki z pocz. XIV w. (częściowo rozebrany), kościół parafialny pierwotnie gotycki przebudowywany, ratusz z k. XVIII w., cmentarz z pomnikiem i 11 mogiłami zbiorowymi ok. 15.000 osób rozstrzelanych w pobliżu Działdowa w latach 1939-42.
 4. Gostynin: d. zamek z XIV-XV w., niszczone i przebudowywany (obecnie kościół), ratusz z 1824 r., d. zajazd z 1824 r., hale targowe z lat 1820-30.
 5. Góra Kalwaria: zespół kalwaryjski, 2 synagogi, dom modlitwy (Bejt hamidrasz), ratusz, pałac biskupi, cmentarze: katolicki, żydowski, ewangelicki, prywatne muzeum etnograficzne.
 6. Grodzisk Mazowiecki: kościół parafialny z XVII-XVIII w., dworek z XVIII w., d. budynek dworca kolei warszawsko-wiedeńskiej, cmentarze katolicki i żydowski.
 7. Grójec: kościół parafialny, ratusz klasycystyczny, szpital klasycystyczny, cmentarze katolicki i żydowski.
 8. Iłża: ruiny zamku biskupów krakowskich z XIV w., kościół gotycki (odbudowany w 1922 r. po zniszczeniach podczas I wojny światowej), szpital z poł. XVIII w., Muzeum Ziemi Iłżeckiej.
 9. Karczew: kościół parafialny późnobarokowy z renesansową kaplicą i nagrobkiem, dzwonnica z przeł. XVIII/XIX w., cmentarz parafialny (założony w 1812 r.) z cennymi nagrobkami i mogiłami żołnierskimi, cmentarz żydowski (założony w XVIII w.).
 10. Kozienice: kolumna z XVI w. upamiętniająca miejsce urodzenia króla Zygmunta I Starego, kościół z lat 1868-69 z elementami wyposażenia barokowego, Muzeum Regionalne, pozostałości d. zespołu pałacowo-parkowego, zabytkowe cmentarze.
 11. Łowicz: kolegiata renesansowo-barokowa, kościół popijarski barokowy z lat 1672-80, Oddział Muzeum Narodowego i skansen, kościół parafialny Św. Ducha gotycki, kościół św. Leonarda barokowy, barokowy zespół kurii wikariuszy, dziekanii i bramy prymasowskiej, ratusz klasycystyczny z lat 1825-28, budynek poczty klasycystyczny.
 12. Maków Mazowiecki: kościół parafialny z ok. 1490 r. (rozbudowywany, dewastowany), d. żydowski dom modlitwy (Bejt hamidrasz) i dom kahalny z 2 poł. XIX w., stary cmentarz z nagrobkami z XIX w., cmentarz wojenny z 617 mogiłami zbiorowymi i 50 pojedynczymi, w których pochowano 15.532 żołnierzy radzieckich poległych w końcu 1944 r. i na początku 1945 r. w rejonie Makowa i Przasnysza.
 13. Milanówek: zabudowa willowa, prywatne muzeum (willa „Waleria”), cmentarz parafialny, drzewa – pomniki przyrody.
 14. Mińsk Mazowiecki: pałac z XVII w. rozbudowany w XIX w. w stylu klasycystycznym, klasycystyczny zajazd pocztowy z 1 poł. XIX w., klasycystyczny budynek d. starostwa z poł. XIX w., kościół parafialny z XVI w. przebudowany w XVII i na pocz. XX w., dworek Andriollego z 1 poł. XIX w.
 15. Mława: kościół farny Św. Trójcy z XV w. przebudowany w XIX w., kościół parafialny neobarokowy z elementami wyposażenia barokowego, ratusz z 1789 r. przebudowany po zniszczeniach II wojny światowej, drewniany spichlerz „Lelewełówka” z XVIII w., Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej, Muzeum Juszkiewiczów, cmentarz rzymskokatolicki (zbiorowe mogiły żołnierzy poległych

- w 1920 r. i we wrześniu 1939 r. oraz partyzantów – ofiar masowych egzekucji), pomnik-mauzoleum na Kalkówce (miejsce egzekucji 364 Polaków).
16. Mogielnica: drewniany kościółek cmentarny z XVII w., neogotycki kościół parafialny z k. XIX w., klasycystyczny ratusz z lat 1823-27, ogród rzeźbiarski Strynkiewiczów.
 17. Myszyniec: kościół parafialny Św. Trójcy z pocz. XX w., późnogotycka dzwonnica z pocz. XVIII w., izba regionalna w Gminnym Ośrodku Kultury, cmentarz z grobami żołnierzy polskich poległych w 1939 r.
 18. Nowe Miasto nad Pilicą: barokowy kościół i klasztor Kapucynów z 2 poł. XVIII w., późnobarokowy pałac z XVIII w., Muzeum Regionalne.
 19. Nowy Dwór Mazowiecki: kościół parafialny św. Michała Archanioła z 1792 r., kościół ewangelicki neogotycki z 1 poł. XIX w., forty Przedmościa Nowodworskiego, cmentarz rzymskokatolicki z mogiłami żołnierzy poległych we wrześniu 1939 r., cmentarz żydowski.
 20. Ostrołęka: kościół i klasztor pobernardyński barokowy z lat 1666-96, kościół farny z XV w. kilkakrotnie przebudowywany, Muzeum Okręgowe (gmach dawnej poczty z 1826 r.), mauzoleum bitwy 1831 r., cmentarz 10.625 żołnierzy radzieckich.
 21. Ostrów Mazowiecka: kościół parafialny neogotycki z lat 1885-93, ratusz z 1927 r. neobarokowy, cmentarz rzymskokatolicki z drewnianą kaplicą z 1830 r. oraz mogiłami ok. 200 żołnierzy polskich poległych w sierpniu 1920 r., ok. 60 we wrześniu 1939 r. i ok. 150 partyzantów poległych w bitwie pod Pecynką.
 22. Otwock: ratusz, budynek d. kasyna, budynek dworca kolejowego i dworca kolei wąskotorowej, zespół zabudowa willowa („świdermajer”) i sanatoryjna (w tym budynek pierwszego sanatorium z ok. 1890 r.), pensjonat Abrahama Górewicza, Muzeum Ziemi Otwockiej, cmentarz parafialny i żydowski.
 23. Piaseczno: kościół gotycko-renesansowy, drewniana dzwonnica z 1 poł. XIX w., ratusz klasycystyczny, dwór ks. Józefa Poniatowskiego, dawna synagoga, cmentarze katolicki i żydowski, Muzeum Regionalne.
 24. Płock: kościół katedralny z XII w. wielokrotnie przebudowywany, kościół i klasztor poddominikański z 1579 r. wielokrotnie przebudowywany, kościół farny św. Bartłomieja z 1356 r. kilkakrotnie przebudowywany, zespół katedralno-klasztorny Kościoła Starokatolickiego Mariawitów, dom „Pod Trałami” z XV w. kilkakrotnie przebudowywany, zamek książąt mazowieckich, Muzeum Mazowieckie, Muzeum Diecezjalne, dawna kolegiata św. Michała („Małachowianka”), budynek kanoników katedralnych z 1445 r. (Pl. Narutowicz 8) – ob. siedziba Towarzystwa Naukowego Płockiego, baszta obronna z poł. XIX w., ratusz z lat 1824-27.
 25. Podkowa Leśna: zabudowa willowa (Dom na Stawisku, Pałacyk Klubu Sportowego, Pałacyk Myśliwski, wille „Aida”, „Zarybie”, Krychów”, „Szklany dom”, „Dom ze skrzydlatą Nike”, „Jedlina”, domy przy ul. Modrzewiowej 32 i ul. Wrzosowej 7), aleja lipowa – pomnik przyrody, rezerwat przyrody.
 26. Przasnysz: kościół klasztorny pasjonistów późnogotycki z k. XVI i pocz. XVII w., kościół parafialny z 2 poł. XV w. kilkakrotnie przebudowywany, ratusz klasycystyczny z k. XVIII w.
 27. Przysucha: kościół klasycystyczny z lat 1780-86, d. synagoga i lamus z XVIII w., dworek Dembińskich z 2 poł. XIX w., dom Oskara Kolberga, d. lamus – izba pamięci.
 28. Pułtusk: zamek biskupów płockich z 1 poł. XIV w. kilkakrotnie przebudowywany, kolegiata gotycko-renesansowa z 1 poł. XV w. przebudowana w XVI w., kościół

- pobenedyktynski (ob. z XVIII w.), kościół filialny Św. Krzyża z przeł. XVI/XVII w. przebudowany w XVIII w. barokowo-klasycystyczny, zespół kościelno-klasztorny Franciszkanów-Reformatów z poł. XVII w. przebudowany w 1 poł. XVIII w. barokowy, kaplica zamkowa św. Marii Magdaleny z XVI w. przebudowana, d. ratusz – Muzeum Regionalne, pozostałości XVI-wiecznych murów miejskich z basztą, cmentarz rzymskokatolicki z grobami poległych powstańców 1831 r., żołnierzy poległych w 1920 r. i we wrześniu 1939 r.
29. Radom: kościół i klasztor Bernardynów z k. XV i pocz. XVI w. gotycki z elementami renesansu i baroku, d. kościół farny św. Wacława z XIII w. przebudowany w stylu gotyckim, kościół parafialny św. Jana Chrzciciela z lat 1360-70 przebudowany w stylu neogotyckim, kościół Św. Trójcy pobenedyktynski z XVII w., zespół d. kolegium Pijarów z XVIII w. przebudowane w XIX w., stary rynek z ratuszem z poł. XIX w. i licznymi zabytkowymi kamienicami, grodzisko na Piotrówce, pozostałości średniowiecznych murów obronnych i zamku.
 30. Rawa Mazowiecka: fragmenty zamku książąt mazowieckich z XIV w., zespół kościelno-klasztorny z XVII-XVIII w., kościół i klasztor poaugustiański późnobarokowy z k. XVIII w., klasycystyczny ratusz z 1822 r., Muzeum Ziemi Rawskiej.
 31. Serock: kościół późnogotycki p.w. Zwiastowania NMP z XVI w. przebudowany, grodzisko wczesnośredniowieczne, cmentarz rzymskokatolicki z mogiłami żołnierzy polskich poległych we wrześniu 1939 r. oraz ofiar zbiorowej egzekucji dokonanej przez hitlerowców 28 lutego 1941 r.
 32. Siedlce: ratusz barokowy, kościół parafialny barokowo-klasycystyczny, kaplica Ogińskich z 1784 r., dawny szpital z 1 poł. XIX w., dawny zajazd z 1 poł. XIX w., Muzeum Diecezjalne, Muzeum Regionalne.
 33. Sierpc: kościół farny z przeł. XV/XVI w. przebudowywany gotycko-barokowy, kościół i klasztor Benedyktynki z przeł. XV/XVI w., kościół filialny Św. Ducha z lat 1518-29, ratusz klasycystyczny z 1 poł. XIX w., skansen – Muzeum Wsi Mazowieckiej.
 34. Skierniewice: rynek i ratusz, klasycystyczny kościół parafialny, barokowy kościół cmentarny, klasycystyczny pałac z parkiem krajobrazowym.
 35. Sochaczew: ratusz – siedziba Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą, ruiny zamku z przeł. XIV/XV w., cmentarz żydowski, Muzeum Kolei Wąskotorowej, cmentarz wojenny z mogiłami ok. 3.700 żołnierzy poległych w bitwie nad Bzurą we wrześniu 1939 r. (Trojanów).
 36. Szydłowiec: zamek gotycko-renesansowy z Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych, późnogotycki kościół z lat 1493-1509, późnorenansowy ratusz z lat 1602-26.
 37. Warka: rynek z ratuszem z ok. 1821 r., kościół farny z XIV w. wielokrotnie przebudowywany, kościół i klasztor Franciszkanów z k. XVII w., dworek mieszczański z XIX w., dwór Pułaskich z XVIII w. – Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego, cmentarz z grobami Piotra Wysockiego, Józefa Janczarskiego i in.
 38. Węgrów: kościół farny gotycko-barokowy, budynek d. klasztoru i kolegium księży bartoszków z pocz. XVIII w., kościół i klasztor poreformacki barokowy, barokowy „Dom Gdański” z pocz. XVIII w., zbór drewniany z 1679 r. i nagrobki z XVIII w. na cmentarzu ewangelickim.
 39. Wyszaków: kościół klasycystyczny z k. XVIII w., pozostałości zespołu pałacowego biskupów płockich (neogotycka brama z kordegardą i park z XIX w.), browar z k. XIX w., obelisk z herbami Wazów z XVII w., Muzeum Miejskie.

40. Wyśmierzyce: małomiasteczkowy zabytkowy układ urbanistyczny, kwadratowy rynek, kościół p.w. Zwiastowania i Wniebowzięcia NMP (najmniejsze miasto w Polsce).
41. Zakroczym: kościół gotycko-renesansowy z XVI-XVII w., kościół i klasztor Kapucynów barokowy z poł. XVIII w., grodzisko wczesnośredniowieczne, fort nr 1 Twierdzy Modlińskiej, cmentarz z mogiłami ok. 600 żołnierzy polskich poległych w 1939 r. oraz grupy pomordowanych przez hitlerowców w 1944 r.
42. Zwoleń: kościół z lat 1564-95 rozbudowany w latach 1922-35 z kaplicą Kochanowskich i grobowcem Jana Kochanowskiego, „mur straceń” – miejsce martyrologii w latach okupacji hitlerowskiej.
43. Żelechów: ratusz z sukienicami z przeł. XVIII/XIX w., drewniane domy z podcieniami z poł. XIX w., kościół parafialny z przeł. XVIII/XIX w. przebudowany w k. XIX w., klasycystyczny pałac z 1 poł. XIX w. z oficyną i parkiem, jednonawowy kościół filialny 22-35 barokowy z poł. XVIII w.
44. Żyrardów: zabytkowa XIX-wieczna osada fabryczna, Muzeum Mazowsza Zachodniego i gabinet pisarza Pawła Hulki-Laskowskiego.

g) inne:

1. Błonie: grodzisko wczesnośredniowieczne (pow. warszawski zachodni)
2. Ciechanów: grodzisko wczesnośredniowieczne
3. Ciechanów: stary cmentarz
4. Głuchów: młyn wodny z pocz. XIX w. (pow. grójecki)
5. Gostynin: dawne hale targowe klasycystyczne
6. Grodzisk: grodzisko wczesnośredniowieczne (pow. węgrowski)
7. Grudusk: grodzisko wczesnośredniowieczne (pow. ciechanowski)
8. Grzebsk: grodzisko wczesnośredniowieczne (pow. mławski)
9. Kadzidło: ośrodek ludowej sztuki kurpiowskiej, skansen
10. Kołbiel i okoliczne wsie (Chrosna, Głupianka, Radachówka, SęPOCHÓW, Sufczyn, Władzin): obszar obyczajów i sztuki ludowej (budownictwo drewniane, tkactwo, wycinankarstwo)
11. Kozienice: kolumna z XVI w. upamiętniająca miejsce urodzenia króla Zygmunta I Starego
12. Liw: turniej rycerski (pow. węgrowski)
13. Łąck: stadnina ogierów (pow. płocki)
14. Łyse: ośrodek sztuki ludowej i tradycyjnych zwyczajów kurpiowskich (m. in. konkurs palm)
15. Maków Mazowiecki: zabytki kultury żydowskiej (synagoga, mykwa, dom kahalny)
16. Mławska Kolej Wąskotorowa
17. Mniszew: skansen bojowy (pow. kozienicki)
18. Obryte: szereg tradycyjnych chałup drewnianych z XIX-XX w. (pow. pułtuski)
19. Ossów: rekonstrukcja bitwy polsko-bolszewickiej 64-95 z 13-14 sierpnia 1920 r.
20. Otwock: obiekty architektury drewnianej tzw. „świdermajer”
21. Paprotnia: dawny klasycystyczny zjazd, kuźnia i wozownia z XVIII w. (pow. sochaczewski)
22. Pułtusk: rekonstrukcja bitwy pod Pułtuskiem z 16 maja 1807 r.
23. Radom: dawna drukarnia i litografia Trzebińskich z pocz. XIX w.
24. Radom: budynek d. Komisji województwa sandomierskiego, klasycystyczny z 1 poł. XIX w.
25. Rudka: zespół Sanatorium Przeciwgruźliczego (pow. Mińsk Mazowiecki)
26. Siedlce: ratusz barokowy, odbudowany po pożarze w 1784 r.

27. Sochaczew: rekonstrukcja bitwy nad Bzurą we wrześniu 1939 r.
28. Szydłowiec: późnorenesansowy ratusz z lat 1602-26
29. Warka: browar
30. Wilga: miejsce przeprawy z 1944 r. (pow. garwoliński)
31. Wołomin: huta szkła z pocz. XX w.
32. Wyszaków: obelisk z herbami Wazów z XVII w.
33. Złaków Kościelny, Złaków Borowy: ośrodki kultury łowickiej (pow. łowicki)
34. Żyrardów: zabytkowa XIX-wieczna osada fabryczna

Obiekty do wyboru z listy B	Stopień odznaki				
	Popularny	Brązowy	Srebrny	Złoty	Złoty z wawrzynem
Ogólna ilość obiektów do zwiedzenia, w tym co najmniej:	15	25	50	75	100
– zabytków sakralnych	3	5	10	15	20
– zamków, pałaców, dworów	2	3	6	9	12
– muzeów, izb regionalnych	2	2	4	6	8
– cmentarzy, miejsc martyrologii	2	2	4	6	8
– obiektów przyrodniczych	1	2	4	6	8
– zabytkowych zespołów miejskich	1	2	4	8	16
– innych obiektów	1	2	4	6	8